

“Kind in de Tweede Wereldoorlog”

Hieronder mijn ervaringen als kind in de Tweede Wereldoorlog. .
Ik herinnerde me als kind al héél vroeg allerlei gebeurtenissen en ondanks mijn gevorderde leeftijd kan ik alles nog steeds haarfijn “afspelen”

Nu ben ik 73 jaar, gepensionneerd afd.chef van het Provinciaal Energiebedrijf.Opleiding HBO Electrotechniek en Electronica + allerlei vakopleidingen en management trainingen.Maar óók, samen met mijn vrouw, gediplomeerd Natuurgids IVN .

Mijn naam is Teunis Wessel Rosmolen, ik ben geboren op 28 november 1934 op een eendenkooi, gelegen aan de Slikweg tussen Moriaanshoofd en Ellemeet op Schouwen-Duiveland. Mijn ouders waren , Vader S.Rosmolen, waterbouwkundige en heeft later na zijn werk aan de Afsluitdijk, in 1933 zijn Vader opgevolgd als kooiker.Mijn Vader is geboren op 24 augustus 1908 te Renesse en overleden op 10 januari 2000 te Zierkzee. Mijn Moeder was Johanna Adriana de Wilde, geboren op 8 september 1906 te Sint Maartensdijk (Tholen) en overleden op 4 oktober 2001 te Haamstede.

Behalve losse flarden herinner ik me zeer levendig de geboorte van Prinses Beatrix in 1938 en de beschuit met muisjes. Dat rond die tijd de Europeese politiek veranderde merkte is als kind uit de zorgelijke gesprekken die mijn Ouders hadden met mensen die bij ons op bezoek kwamen, of zelfs met de postbode en de veldwachter die regelmatig langs kwam op zijn ronde. Daar viel één naam steeds op, van ene Hitler. Ik vroeg wie dat was, het antwoord begreep ik nog niet zo goed, maar er ging iets duisters van uit, dat voelde ik wel. Omdat we afgelegen woonden hadden we geen radio of electriciteit, alle nieuws kwam uit de krant of van passanten.

In 1939, het was een prachtige zomer waar ik volop van genoot, want – gelukkig- kon ik niet naar een kleuterschool, maar leerde thuis en in de omgeving héél veel.Op een zeker moment hoorde ik van mijn ouders dat er “distributie” zou komen,dat zei me niet zoveel, maar mijn ouders kochten een baaltje rijst en suiker, en ook luciférs en kaarsen als er geen petroleum zou zijn.Petroleum was zeer belangrijk voor ons,want daar branden de lampen op en werd ’s zomers op gekookt. Mijn Vader kocht ook nog een tweedehands klein fietsje voor me, want als ik naar school moest in Ellemeet, 4 km ver weg moest ik kunnen fietsen, nu dat had ik snel onder de knie.

Op 1 september 1939 vielen de Duitse legers Polen binnen.Iedereen maakte zich grote zorgen, er kwam mobilisatie en plotseling zag ik mensen uit de omgeving in slecht passende slobber uniformen zich klaar maken om naar hun oproeppunt te vertrekken. Wij woonden niet zover van het vliegveld Haamstede af, waar het altijd gezellig druk was met de Fokkers en de Douglas DC 2, die lijndiensten onderhielden tussen

Rotterdam, Haamstede en Vlissingen. Opeens was alles anders, in plaats van de gezellig brommende Douglas die vrij dichtbij overvloog, vlogen er nu oorlogsvliegtuigen, ze oefenden in duikvluchten en het beschieten van een grote oranje sleepzak achter een vliegtuig, het waren meest Fokkers en Koolhovens. Ook vlogen er af en toe Fokker G1's over, heel snel voor die tijd met hun dubbele staartvin. Je hoorde geregeld oefenen met het afweergeschut. Omdat de oorlog tussen Engeland en Duitsland in volle gang was, werden er soms op zee, niet ver uit de kust schepen getroffen, het gedreun en de zwarte rookwolken hadden iets dreigends. Vanaf die tijd was mijn zorgeloze kindertijd voorbij en is nóóit meer teruggekomen.

Mijn Vader werd opgeroepen voor de luchtbescherming en werd verzocht zijn eigen verrekijker mee te brengen. Bij Ellemeet was een soort uitzichttoren gemaakt waarop de luchtwachters het luchtruim naar vreemde vliegtuigen moesten afspeuren. Ze kregen een boekje waar alle Engelse en Duitse vliegtuigen in stonden. Als er iets werd gesignaleerd, moest er iemand per fiets naar het postkantoor gaan telefoneren om de waarneming door te geven?! Ook kregen de luchtwachters gasmaskers, ja, de schrik van de Eerste Wereldoorlog zat er nog goed in.

De eendenkooi waar wij in een vrij groot huis bij woonden was eigendom van Dhr. W. Jochems uit Wassenaar. Eind 1939 verkocht hij de kooi en ook een nabijgelegen boerderij en landerijen aan F.A.L.C. Baron Schimmelpenninck van der Öye, ambachtsheer van Ooster- en Sir Jansland en Oosterstein, én eigenaar van de verwaarloosde eendenkooi aan de Lage Rampaartseweg in Oosterland. Mijn Vader werd verzocht, als Waterbouwkundige, maar óók als Rentmeester de kooi in Oosterland geheel te restaureren. Hierna zouden we naar de kooi in Oosterland moeten verhuizen.

Dit gebeurde op 1 mei 1940. Het huis was minder mooi, maar de omgeving was prachtig bebost. Het werk in de kooi was nog niet gereed, want er waren nog mensen aan het houthakken, en een schilder was nog bezig ons huis te verfraaien.

Er werd natuurlijk veel over de dreigende oorlog gepraat, het was erg beklemmend. Maar als kind was er voldoende tijd om te spelen en de omgeving te verkennen.

Op 10 mei 's morgens werden we wakker omdat er vliegtuigen laag over vlogen, dat verbaasde ons wel, maar verder wisten we nog van niets. De mannen en ook de schilder kwamen gewoon werken. Tot er iemand langs kwam die schreeuwde dat er oorlog was. De schilder raakte in paniek en riep: "roep de mannen uit de kooi en zeg dat ze in de kelder gaan, want straks gooien ze vergiftigde bommen!" Het was een angstige toestand, iedereen wilde naar huis, naar zijn gezin. Er gebeurde verder niet zoveel, tot er er laat in de ochtend opeens een luchtgevecht ontstond tussen een Fokker (tweedekker) CV van het vliegveld Haamstede en twee Duitse Messerschmidt 109 jagers, het was een ongelijke strijd, de schutter van de Fokker weerde zich flink, maar het mocht niet baten, even later dook de Fokker brandend naar beneden, de schutter, Luitenant Ir. Steenbergen was er uit gesprongen en werd zwaar gewond naar het

ziekenhuis in Noordgouwe gebracht waar hij enige tijd later overleed. We beseften toen nog niet dat de kogels en granaten tijdens zo'n luchtgevecht ook op de grond terechtkwamen, er waren op ons huis zelfs verschillende dakpannen kapot.

De eerste dagen gingen in onzekerheid voorbij, Zeeland hield vrij lang stand. De Duitsers kwamen op een zeker moment via het veer Zijpe- Anna Jacobapolder op Schouwen-Duiveland. Op een nacht werd er hevig geschoten, er bleek een vuurgevecht tussen een Duitse groep aan de zeedijk bij Viane en de Nederlandse mijnenlegger "Hydra" aan de gang te zijn. De Hydra was licht bewapend, maar heeft zich een hele nacht verdedigd. Uiteindelijk is ze in het Zijpe gezonken.

De eerste Duitser die ik zag was een motorrijder die vriendelijk naar ons zwaaide toen mijn Moeder en ik op de fiets naar het dorp Oosterland reden. Ik was erg verbaasd dat "de vijand" ook vriendelijk kon zijn. Op het kleine haventje van Viane, een paar kilometer van ons vandaan kwam een Duitse bezetting. Er kwamen ook een paar marinescheepjes. De Duitsers controleerden de dijken en de wegen. Meestal op hun typische lichte, groene fietsen. Ze kwamen ook bij ons aan. Ze vertelden dat ze gekomen waren om ons tegen de Engelsen te beschermen?! Ze geloofden het zelf écht. Het waren twee jongens, de éne heette Hünzel, uit midden Duitsland. Ze waren verbaasd dat wij zoveel hadden aan eten en drinken, het bleek dat in de "Heimat" er al lang schaarste aan van alles was. Ze lieten zich de "bonencaffee" van mijn Moeder goed smaken, dat kenden ze al lang niet meer. Ze kwamen van het platteland en waren zeer in de eendenkooi geïnteresseerd. Ze zetten hun geweren in de keuken en gingen met mijn Vader naar de eendenkooi. De eerste tijd was het vrij rustig, er was veel vliegverkeer, maar verder merkte je, behalve de vele verordeningen die werden uitgevaardigd nog niet zoveel van de oorlog. Toen mijn Moeder en ik naar "de stad" (Zierikzee) waren, en in een galanteriewinkel wat kochten viel het op dat er veel Duitsers in de winkel waren, ze kochten eerst grote koffers, daarna allerlei spullen die ze naar hun familie in Duitsland stuurden. Mijn Grootouders Rosmolen woonden in Ellemeet, we waren natuurlijk benieuwd hoe het met ze ging. Ze hadden behalve vliegtuigen en schieten op zee niet zoveel van de oorlog gemerkt. Ze woonden niet ver van het strand, mijn ouders en ik gingen naar het strand, want vertelde Grootvader, daar ligt een neergeschoten vliegtuig. Al van ver zagen we op het strand een groot, Duits vliegtuig liggen dat daar, aangeschoten door de Engelsen, een noodlanding had gemaakt. Er liep een Duitse wacht bij, mijn Moeder wilde er niet dicht bij komen, maar die wacht wenkte ons dat we best mochten kijken, ik mocht zelfs in de cockpit zitten, ach ja, de oorlog was nog maar pas begonnen. Mijn oom was schilder in Renesse, zijn broer in Haamstede had ook een schildersbedrijfje. Het vliegveld Haamstede was na het opruimen van de uitgebrande wrakken van Nederlandse vliegtuigen in bezit genomen door de Luftwaffe. Er werden barakken gebouwd die in camouflagekleuren moesten worden geschilderd. Ik logeerde nog al eens bij mijn oom en tante, dus mocht ik een keer mee naar het vliegveld. De wacht zei tegen mijn oom, zo, je zoon meegebracht?, die liet het maar zo. Ik vond het heel

indrukwekkend, vlakbij stonden de Duitse jachtvliegtuigen. Die konden in noodgevallen op de accu starten, maar als er geen haast bij was, werden ze aangeslingerd door een paar hulpen, Duitse soldaten in zwarte slobberuniformen. De vlieger zat dan in de cockpit en moest op een zeker moment de ontsteking in werking stellen. Dat ging een keer niet goed, waarop één van die mannen riep “aber herr Leutnant” De vlieger riep vanuit de cockpit ; “Maul halten, drehen !” Zo iets blijft je altijd bij.

De distributie werd voelbaar, je kreeg een “stamkaart” en daarop kreeg je bonnen voor allerlei zaken. Elke week werd bekend gemaakt wélke bonnen voor wat aan de beurt waren.

Mijn Vader was behalve kooiker en Rentmeester voor de Baron, ook onbezoldigd Rijksveldwachter en had wapens ,pistolen en jachtgeweren, die moesten al snel worden ingeleverd. Ook kwam er een officier in een auto met chauffeur op bezoek, hij stelde zich voor als majoor von Bredow, hij was aangesteld als “ Jagdofficier”. Hij verordonneerde dat alle gevangenen in het vervolg aan de Duitse Wehrmacht geleverd moesten worden. Hij was heel streng, veel later bedacht ik dat hij wel wat weg had van de Duitse acteur Curd Jürgens.

Hij kwam vrij veel en vroeg mijn Vader, hoewel die de functie van Rijksveldwachter voor de jacht niet meer mocht uitoefenen, een oogje in het zeil te houden ivm stroperij enz, maar óók of Duitse militairen niet in de omgeving van de eenkooi zouden jagen omdat daar een bepaald stiltegebied rond lag.

Majoor von Bredow was de beroerdste niet, en liet blijken niet al te veel met het regiem op te hebben.

De Duitse officieren jaagden naar hartelust met de door de Nederlanders ingeleverde jachtgeweren. Kwamen ze te dicht bij, dan maakte mijn Vader, die vloeiend Duits sprak, ze er op attent dat dit verboden jachtgebied was. De meeste waren zeer correct en verontschuldigde zich. Één trok een zeer grote mond open, waarop mijn Vader, die nogal kort angebonden was en een flink postuur had, de betreffende officier bij “kop en kont” en gooide hem een sloot over. De volgende dag verscheen majoor von Bredow, met nog een motor met zijspan, met in het zijspan de betreffende officier. von Bredow zei tegen mijn Vader dat dit natuurlijk niet zo verstandig was geweest, maar er wel begrip voor had, maar dat hij beter hem even had kunnen waarschuwen. De officier, een luitenant werd er bij gehaald en moest zijn excuus aan mijn Vader aanbieden en kreeg een “donderpreek” van von Bredow over zich heen.

Het was een mooie zomer in 1940. We zwommen aan de zeedijk en de wat ouderen zwommen in het haventje van Viane. Er waren enkele boerendochters uit de omgeving die zwommen en doken “als ratten” Ook de Duitsers zwommen in de haven. Één dook ook van de kade naar beneden en kwam niet meer boven. Een van de meisjes dook hem achterna en bracht hem boven, hij was met z’n hoofd in de modder terechtgekomen. Iedereen lachte, ook z’n collega’s.

We hadden nog genoeg petroleum voor de lamp en het kookstel, en je kon het nog, zei het op de bon kopen. Benzine was moeilijker, mijn Vader had een kleine DKW motorfiets, daar moest spaarzaam mee worden gereden. De eerste vrachtauto's en bussen met gasgeneratoren verschenen. Het waren een soort hoge vaten die achterop waren gemonteerd en waarin hout werd vergast waarop de motor draaide. Er kon worden gereden, maar het was heel wat extra werk. De dokter en enkele anderen kregen een benzine toewijzing.

Op het water waren veel activiteiten, de Duitsers vorderden binnenschepen die ze van een voorklep voorzagen om als landingsboten te dienen als ze Engeland zouden binnenvallen. het heette operatie "Seelöwe", ze oefenden met gefingeerde landingen op het strand van Westenschouwen

Een buurjongen, dwz 2 km verder, was zo'n jaar of 25 en werkte op "De Schelde" in Vlissingen als vliegtuigmonteur. Behalve een scheepswerf werden hier ook allerlei vliegtuigen in licentie gebouwd. De Duitse Luftwaffe maakte hier dankbaar gebruik van. Onze buurjongen, Marien van Klinken hoorde zodoende nogal eens wat van de Duitse vakofficieren die daar toezicht hielden. Omdat Marien veel bij ons kwam, kregen wij ook allerlei bijzonderheden over de oorlog te horen.

De oorlog ging verder met allerlei beperkingen en steeds meer verordeningen. In april 1941 ging ik naar de lagere school in Oosterland. Het was ongeveer 3 km fietsen. We moesten oefenen om bij luchtalarm onder de banken te duiken. Een enkele keer waren er luchtgevechten, of een aangeschoten vliegtuig wierp z'n bommen in de omgeving af.

Op het nabijgelegen Zijpe zat een grote Duitse bezetting vanwege de haven. Op een mooie zomerdag mochten we opeens de school niet in. Grote delen van het dorp waren afgesloten, want de Duitsers hielden een grote oefening in het dorp en het aangrenzende bos. Wij vonden dit reuze interessant, en zochten lege hulzen. Het koper werd blijkbaar al schaars in Duitsland, want de hulzen waren al van gevernist ijzer.

We moesten zilveren en koperen munten inleveren en kregen daar zinken munten voor terug. Voor de guldens en Rijksdaalders kregen we papiergeld.

Er kwam bij ons thuis een bericht dat we al ons koper moesten inleveren. Mijn ouders zochten wat bij elkaar en verstopten de meest waardevolle stukken.

Ook kwamen er formulieren waarop aangegeven moest worden of er Joden in onze familie voorkwamen. We hoorden dat ze naar kampen in Duitsland zouden verhuizen en daar een nieuw bestaan zouden opbouwen ! We wisten toen nog niet hoe rampzalig dit zou aflopen. Nu was mijn Vader behalve kooiker óók Rentmeester van de Ambachtsheer baron Schimmelpenninck van der Öye. Deze woonde in Wassenaar en durfde

vanwege de oorlog niet naar Oosterland komen, te meer daar zijn broer, baron Alex door de Duitsers was gefussileerd.

Op het buiten van de baron ,het Herenhof in Oosterland stond een grote – deze stak zelfs boven de kerk uit- vogelkooi, bekleed met zwaar kopergaas.

De baron, die natuurlijk op de hoogte was van het verplicht inleveren van koper, zond een telegram aan mijn Vader;

” Rosmolen, vrees voor de kooi, neem maatregelen”. Mijn Vader ging naar schilder Dane in Oosterland en gaf die opdracht met alle man en potten bruine verf de hele kooi in –roest-bruin te schilderen. Het werkte, de kooi heeft de oorlog overleefd, het dorp Oosterland helaas niet. Majoor von Bredow zij later tegen mijn Vader; wonderbaarlijk Herr Rosmolen hoe snel Hollanders koper in ijzer kunnen veranderen en lachte er eens fijntjes bij.

De Duitse “Grüne Polizei” begon steeds strenger te controleren, vooral op de “ausweisen” , de persoonsbewijzen die elke burger boven 15 jaar moest hebben. Toen dit werd ingevoerd, moest er óók een pasfoto op. Nu waren er alleen maar fotografen in Zierikzee, maar aangezien mijn Vader ook fotografeerde, kwamen de mensen bij hem langs voor het maken van een pasfoto.

Er kwam ook een arbeidsplicht. Vakmensen en ook anderen moesten aan de opbouw van bunkers gaan werken.Ook moesten er mensen in Duitsland gaan werken. We hadden op het dorp een veldwachter, Fondse genaamd. Deze had in een café tegen enkele jonge mannen gezegd dat ze nooit in Duitsland moesten gaan werken. Helaas is dat overgebiefd naar de Duitse politie en op een dag werd tot ieders ontzetting veldwachter Fondse weggevoerd en is nooit meer teruggekomen. Er kwam toen een Nederlandse marechaussee voor in de plaats.

In de loop van 1942 begonnen de geallieerden met de luchtbombardementen op Duitsland. De luchtvlotten werden steeds groter. Overdag vlogen de Amerikanen met B17 vliegende forten en B 24's 's nachts vlogen de Engelsen met Short Sterlings en Lancasters. We werden door buurjongen van Klinken op de hoogte gehouden, die wist er alles van. Het was een voortdurend gedreun in de lucht. Er waren veel luchtgevechten tussen deze toestellen en Duitse afweerjagers.Je zag nogal eens zo'n groot vliegtuig brandend neerstorten. Op het haventje van Viane was luchtdoelgeschut (Flak = Flieger abwehr kanone) geïnstalleerd. Ook kwam er overdag soms zo'n grote B 17 scheef hangend op 2 motoren vliegend laag over om zo te proberen “de White cliffs off Dover”te bereiken, helaas haalden ze dat meestal niet en storten voor de kust van Schouwen in zee.

Met de verrekijker kon je schutters in het deurgat van die bommenwerpers zien zitten, je keek naar een andere, voor een kind onvoorstelbare wereld. Meestal vlogen ze zo hoog dat de lucht vol was van condensstrepen. Wij zochten naar hulzen, want als een toestel te zwaar was, of aangeschoten, gooiden ze alles overboord, w.o. grote hoeveelheden .50 (12,7 mm) mitrailleur hulzen. 's Nachts waren er ook veel luchtgevechten tussen

Duitse nachtjagers en Engelse bommenwerpers. Het was een onrustige tijd, waarbij het gewone leven zo goed mogelijk moest doorgaan. Onze buurjongen Marien van Klinken moest voor de Duitsers vanuit “De Schelde” neergekomen Geallieerde vliegtuigen ophalen. Als ze nog redelijk in tact waren, haalde hij er eerst van alles voor zichzelf uit, o.a. benzine voor zijn motorfiets. Ook vond hij wel eens gevoerde vliegerjacks en laarzen. Uit één van de B 17 's haalde hij een klein motortje. Op De Schelde draaide hij een paar mooie walsen en bouwde daar zo een pers van om koolzaadolie en blauw-maanzaadolie (papaverolie) te kunnen persen. Hij kwam dat ook bij ons doen.

De Geallieerden beschikten inmiddels over Radar, van de buurjongen hoorden we wat dat was en hoe dat werkte. Nu waren de geallieerden er achter gekomen dat de Duitsers óók zoiets hadden, er stond bv een groot apparaat op de duinen bij Haamstede., dat heette een “Wurzburg-Riese” Uit de bommenwerpers werden er grote hoeveelheden zilverpapier (aluminiumfolie) geworpen om de Duitse radar te storen (De Duitsers gebruikten het woord Radar niet, maar noemden hun apparatuur “Ultra Kurzwellen Impuls Fernbeobachtungs Geräte “ .Er gingen allerlei geruchten over de stroken zilverpapier, men dacht dat het “brandplaatjes” waren, óf dat er foto's van het Koninklijk huis op stonden (er zijn inderdaad negatieven van het Koninklijk huis uitgestrooid ,de fotograaf kon die dan afdrukken, maar daar stond een strenge straf op !) Die zilverpapier stroken waren zeer geliefd, je kon er allerlei dingen van maken, o.a. matjes van vlechten.

De luchtgevechten namen toe omdat Amerikaanse jachtvliegtuigen met reservetanks de bommenwerpers tot in Duitsland konden begeleiden, zo boven onze streken raakten ze nogal eens slaags met Duitse jagers. Ze wierpen dan hun “droptanks” af om sneller te zijn. We probeerden ze te vinden, want je kon daar een mooie kano van maken, het is helaas nooit gelukt de Duitsers voor te blijven. (De Amerikaanse jachtvliegtuigen waren de beroemde Mustangs) .

Alles werd steeds schaarser. Omdat eind 1940 onze peroleum op raakte, en je op de bonnen een kleine hoeveelheid “kookpetroleum” kreeg, kocht mijn Vader een kleine Amerikaanse windmolen om stroom op te wekken. Er werd vóór 7 dec 1941 nog beperkt handel gedreven met Amerika !.

Met een paar accu's en wat lampjes hadden we licht in de kamer en de keuken. Helaas raakten de accu's versleten en m'n Vader verkocht de molen weer. We kochten toen carbidlampen. In zo'n lamp druppelde water op de brokken carbid en zo ontstond er een brandbaar gas dat een mooie heldere vlam gaf. Carbid was volop te koop.

De fietsbanden raakten ook versleten, nieuwe waren niet meer te koop. De fietsmaker maakte rond de wielen massieve banden, gemaakt van oude autobanden.

De meest elementaire producten waren soms niet meer te koop, b.v een zeemleer. Nu had m'n Vader 2 boeken “Mengen en Roeren” gekocht, daar

stond letterlijk over alles in hoe je het zelf kon maken, daar hebben we veel plezier van gehad, zoals het maken van aardappelmeel. Ook meel werd schaars, we hadden zelf een kleine handmolen om van geraapte of gekochte tarwe meel te malen. Ik nam dat meel mee naar de bakker in Oosterland en nam de broden 's avonds weer mee naar huis. Regelmatig werden er nieuwe bonkaarten verstrekt, je moest die op het Gemeentehuis op vertoon van de "Stamkaart" afhalen, ik herinner me dat ik heel wat tijd wachtend op mijn beurt heb doorgebracht.

Vanwege de schaarste ontstond er een levendige ruilhandel in van alles en nog wat. Hoewel dit verboden was, toog mijn Moeder nogal eens met een paar gevangen eenden naar een paar familie's in Zierikzee, waar ze eenden voor kleding etc ruilde.

De oorlogsomstandigheden hadden, hoewel wij voldoende te eten hadden, tóch invloed op de gezondheid. Ik kreeg Asthmatische Bronchitis, hinderlijk én benauwend, ik moest veel verzuimen van school. Medicijnen waren er nauwelijks voor, van de dokter kreeg ik een flesje met bruinig spul dat de hoest zou moeten verminderen. Het aftreksel van weegbree dat mijn Vader maakte hielp minstens zo goed.

Ook kregen veel kinderen, w.o ik zelf zweren over het hele lichaam, bijzonder pijnlijk.

In 1943 fietsten mijn Moeder en ik naar een nabijgelegen dorp. Op die weg stond een wat oudere Duitse soldaat over zijn fiets geleund, hij huilde. Mijn Moeder en ik vonden dat toch wel erg, hij zei dat hij nu al jaren van huis was en in lange tijd zijn familie niet meer gezien had, en ook niets meer van hen hoorde. Gewone soldaten, fanatieke SS'ers niet meegerekend, kregen genoeg van de oorlog. Ze beseften wel dat alle mooie verhalen niet klopten. Een oudere Feldwebel (Sergeant) kwam vaak bij ons langs om een praatje te maken. Hij had de eerste wereldoorlog overleefd en had gehoopt dat zoiets nooit meer zou gebeuren, maar helaas, nu geen loopgraven maar andere verschrikkingen.

Op 17 september 1943 had ik zó'n kiespijn dat ik met mijn Moeder naar de tandarts in Zierikzee reed. Bij het gehucht Capelle aangekomen, hoorden we hevig luchtafweer en vliegtuigen. Twee Engelse "Typhoon" jagers deden luchtaanvallen op de binnenschepen op de Oosterschelde om zo het transport te ontregelen. Dit gebeurde bijna dagelijks en veel gezonken binnenschepen lagen na de oorlog in de Schelde. De Duitsers namen binnenschepen en zetten die vol met "Flak," veel 2 cm "vierling" geschut, het geheel met een enorme vuurkracht. De twee aanvallende Typhoons werden getroffen, en de ene probeerde zo hoog mogelijk te komen, zodat de vlieger er uit kon springen. Dat lukte maar net, we zagen hem naar beneden komen. De aangeschoten Typhoon scheerde vlak over ons en sloeg een eindje verder op het bouwland te pletter. We hebben nog geruime tijd in een slootkant gelegen omdat de granaten van het boordgeschut ontploften.

De vlieger, luitenant James Colvin werd al snel opgepakt en verdween naar een Duits gevangenenkamp. Een militair historicus van Schouwen-

Duiveland heeft later contact gezocht met James Colvin die in Canada woonde. Colvin had een boek geschreven over zijn belevenissen.

Het Duitse OKW (Generale Staf) hield vanaf eind 1943 ernstig rekening met een geallieerde invasie. Hele velden werden volgezet met palen met daarop mijnen en prikkeldraad er tussen, zodat parachutisten er niet door konden. De duinen waren inmiddels volgebouwd met bunkers, deel uitmakend van de “Atlantikwal” .Op de stranden werden betonnen constructie’s geplaatst met mijnen er op, zodat eventuele landingsboten niet aan wal konden komen.

Begin februari 1944 kwam ik s’ morgens op school waar een verwarde stemming heerste. De meester riep ons bij elkaar en zei; gaan jullie maar zo snel mogelijk naar huis, want over een paar weken moeten we hier allemaal weg. Opgewonden fietste ik zo snel mogelijk naar huis, maar daar hadden ze het nieuws al gehoord.

Al snel kwam er een evacuatiebestemming met labels voor de koffers. Wij zouden naar Dordrecht moeten. Nu hadden wij veel voorraden, zoals weckflessen vol met eendenbout, Keulse potten vol met eieren in de kalk, tarwe, kaarsen, bakpoeder, kortom we konden ons zelf heel lang helpen. Mijn Vader heeft voor het zicht nog een paar kisten buitengezet, maar mijn ouders hadden besloten niet te evacueren, maar in het hoog gelegen kooihuis, met mij onder te duiken. Die hoge ligging was belangrijk, want de Duitsers hadden de Waterschappen opdracht gegeven als de inwoners vertrokken waren, de sluizen in de dijken open te zetten en tot een bepaald, vast peil alles onder water te zetten. We sloten alle blinden. De kooihonden en de poes konden helaas niet in leven blijven. De kippen konden in één van de kamers, we zouden ze dan één voor één opeten.

Een moeilijke, maar voor een jongen van 9 jaar best spannende tijd begon. We woonden, zolang het water nog niet hoog stond in de kelder., later verhuisden we naar een kleine, hooggelegen voorkamer. De keuken stond ook onder water. We sliepen overdag en leefden zo goed mogelijk ’s nachts. We hadden veel droog hout verzameld, en dan kon ’s nachts de kachel in de kamer branden, er moest natuurlijk geen rook zichtbaar zijn. Mijn Moeder bakte brood, het was wel hard, maar goed eetbaar. Mijn Vader had een regenpijp afgezaagd en zo kregen we toch drinkwater. We hadden twee boten , een grote roeiboot en een kleine rechthoekige “bak” Op een dag was de roeiboot verdwenen. een Duitse patrouille had hem ontdekt en meegenomen. Mijn Vader was bang dat ze ook om de kleine bak zouden komen en die legden we in de keuken. Inderdaad liepen er de volgende dag Duitsers tierend rond de woning en riepen “ Er ist nicht dá “ . We hielden ons heel stil, één Duitser werd zó kwaad dat hij een schot op de woning loste. De kogel ging rakelings langs ons heen en bleef aan het andere eind van het huis steken (ik heb hem nog steeds !) We schrokken erg, maar de Germanen dropen af, zónder boot.

Het was een spannende, maar soms ook angstige tijd. Zo zaten Duitsers soms een tijd lang met elkaar pratend op de hooggelegen, dus droge stoep

bij de voordeur. Het was dan zaak héél stil te zijn. Er vlogen steeds meer vliegtuigen over. Soms hoorden we een merkwaardig ronkend vliegtuig, dan een zware explosie en verder niets, we dachten aan een neergestort vlieguig, later bleek dat dit V 1 's , Duitse raketvliegtuigen waren die op Engeland werden afgevuurd, maar dikwijls uit de koers raakten.

We probeerden de tijd zo goed mogelijk door te komen met lezen en spelletjes. mijn Moeder zorgde voor het eten, mijn Vader studeerde wat en schreef z'n dagboek. Ik tekende graag, van mijn oom, de schilder kreeg ik oude behang stalenboeken, op de achterkanten tekende ik hele stripverhalen. In het voorjaar probeerden we op een stuk droog liggend land een paar honderd meter van ons huis af, wat sla en radijs te zaaien. Dat moest allemaal in het donker, waarbij je zo laag mogelijk bij de grond moest blijven. We konden aardig wat oogsten, het was een welkome en gezonde aanvulling op de dagelijkse kost. In een droge periode slonk de voorraad drinkwater tot een bodempje in een emmer. Het werd zorgelijk, maar o wonder het begon kort daarna hevig te regenen, zodat we voldoende water konden aanvullen.

Op de droogliggende dijkjes in de eendenkooi liepen veel konijnen. We hadden wel zin in een vers konijnenboutje. Ik ging in m'n "blootje" voorzichtig met een knuppel te water en verschalkte een paar konijnen. Ach ja, je vervalt weer snel tot de "oertijd".

We vonden wel eens blaadjes die de geallieerden uitwierpen , zoals "de vliegende hollander" dat was onze enige nieuwsbron.

Op een dag hoorden we lawaai, er werd hard gebonkt op een stevig luik op het wc raampje. Het werd zó hevig dat het weldra zou bezwijken. Mijn Vader bleef in de buurt, hij had een donkere trui aan en een volle baard, hij zag er indrukwekkend uit. De inbreker kwam met moeite door het raampje. Eénmaal binnen bleek het een jonge man van de Kriegsmarine te zijn, hij leek hooguit een jaar of 18. Mijn Vader bulderde dat hij in overtreding was en zwaaide met papieren waar duidelijk Berlijn opstond en zei dat hij hier voor een bijzondere opdracht was. Die jongen schrok minstens zo hard. Wij stonden van een afstand toe te kijken hoe dít zou aflopen. Mijn Vader pakte de jongeman bij z'n kraag, en opende de achterdeur. De andere marineman stond op een dijkje bij een bootje nerveus met z'n geweer te manouvreren. M'n Vader zorgde dat hij de ene jongen als schild gebruikte en sommeerde ze onmiddellijk te vertrekken, dan zou hij er geen melding van maken. Ze mompelden nog wat en gingen er ijlings roeiend van door. We hadden toch een paar angstige dagen , maar de marinemannen waren wel zo slim hun mond te houden.

Zo gingen de dagen door. Met de verrekijker van m'n Vader keek ik door een spleet van de blinden naar de "buitenwereld" Naar de kerktorens in Zuid-Beveland en de huizen en boerderijen in de omgeving. Het was een andere wereld waar je geen deel meer van uitmaakte. Hoewel onze voorraden slonken, hadden we nog ruim voldoende, aangevuld met wat verse sla en radijs was het best vol te houden.

Op een zeker moment ontdekten we activiteiten op de drooggebleven akkers. Door de verrekijker zagen we bekende boeren uit de omtrek. We dachten dat ze tijdelijk waren teruggekeerd om te oogsten, dat bleek ook zo te zijn.

Mijn Ouders besloten contact te zoeken met de fam.van Klinken die een boerderij hadden aan de Rampaartsedijk en waar we altijd mee bevriend waren geweest. Op een nacht ging mijn Vader op onderzoek uit en zag dat de boerderij van van Klinken ook was bewoond. Die mensen waren hoogst verbaasd mijn Vader aan te treffen, hij moest natuurlijk binnenkomen en veel vragen beantwoorden.De volgende avond gingen we met z'n drieën naar van Klinken.We werden er warm onthaald en kregen allerlei etenswaren mee. Een volgende keer zat er nog iemand die voor de oogst had mogen terugkeren.We waren daar niet zo gerust op.

We probeerden zo goed en zo kwaad als dat mogelijk was af en toe even in de zon te zitten op een plaats uit het zicht .

Begin juni 1944 schreef mijn Vader in z'n dagboek; bijzonder veel activiteit in de lucht,dat nam de volgende dagen nog steeds toe. Geallieerde jachtvliegtuigen scheerden laag over. De bombardementsvluchten gingen onverminderd door,dag en nacht dreunde het van de zware bommenwerpers.Overdag waren er niet veel Duitse vliegtuigen meer actief, 's nachts probeerden Duitse nachtjagers zo veel mogelijk Engelse toestellen neer te halen, wat regelmatig lukte, je hoorde de zware boordkanonnen van de nachtjagers, meestal gevolgd door een vuurbal van de neerstortende bommenwerper. De nachtjagers werden geleid door het Duitse radarsysteem en door de boordradar van de nachtjager zelf.

Een paar weken later vonden we weer een exemplaar van de "Vliegende Hollander" in een boom.Daar lasen we dat de geallieerden op 6 juni in Normandië waren geland.Vandaar de verhoogde luchtactiviteit begin juni. We hoopten dat de oorlog nu snel afgelopen zou zijn.

Op 15 augustus 1944, een mooie zomerdag, zat ik in een hoekje van het huis buiten in de zon toen ik dringend binnen werd geroepen. Daar stonden m'n Vader en Moeder aan het eind van de gang, m'n Vader met z'n handen in de lucht en een aantal mannen. We waren ontdekt ?! of op welke andere manier dan ook was onze aanwezigheid bekend geraakt, door een rokende schoorsteen werd verteld? .De Zierikzeese politiecommandant, een Nederlander, was met enkele Duitse soldaten met een boot komen kijken of er werkelijk mensen woonden. De commandant zei tegen m'n Vader ; als u wapens hebt of een radio gooi het dan onmiddellijk in de onder water staande kelder, dan heb ik niets gezien..We hadden dat niet, dus dat was geen probleem. Mijn Vader moest haastig zijn volle baard afscheren,we kregen gelegenheid om enkele koffers met goederen te pakken en mee te nemen.Nu hielden we altijd al rekening dat dit kon gebeuren, dus waren er enkele koffers gepakt met de noodzakelijke kleren en andere spullen.We vroegen de commandant wat er met ons ging gebeuren, hij zei dat hij ons op een adres in Zierikzee zou onderbrengen en dat de Duitse politie de zaak verder af zou handelen. Na een half uur waren we klaar voor vertrek, opeens weg uit de vertrouwde omgeving waar we een half jaar ondergedoken waren geweest. In de boot zaten een paar jonge Duitse soldaten die zich duidelijk ondergeschikt gedroegen aan de commandant.

We voeren naar Zierikzee tot de “Stenen dijk”, vandaar lopend naar de stad. We werden ondergebracht bij van Burg, de melkboer die in de Kromme elleboog (straat) woonde. We mochten onze spullen naar een open zolder brengen, waar ook slaappleaatsen voor ons waren ingericht. Mijn Moeder mocht gebruik van de keuken maken, maar aangezien we niets hadden, kregen we ook etenswaren. Naar later bleek gebruikte de politiecommandant dit adres voor het onderbrengen van mensen die tijdelijk in Zierikzee verbleven. We sliepen die nacht erg onrustig, zo in een vreemde omgeving met de onzekerheid wat er van ons zou worden. De stadhuistoren stond vlakbij en we werden steeds wakker van de klok. De volgende dag moest mijn Vader zich melden bij het hoofd van de Duitse politie, majoor Fuchs, in een groot pand aan de oude haven. Majoor Fuchs zei dat wij natuurlijk een zware overtreding hadden begaan en of we beseften wat de gevolgen daarvan konden zijn. En waarom we dat hadden gedaan. Mijn Vader sprak gelukkig goed Duits en vertelde dat ze vóór de inundatie eenden hadden moeten leveren en dat hij was gebleven om de eendenkooi zo goed mogelijk te beschermen. Majoor Fuchs keek mijn Vader eens aan en zei: “Ach so “ hij geloofde er waarschijnlijk niets van. Fuchs zei; nu kan ik U een zware geldboete opleggen, maar dat geld hebt U toch niet. Ik waardeer U goede bedoelingen voor het Reich en heb hier ook wat rapporten betreffende uw persoon van majoor von Bredow, dat U altijd stipt alles hebt geleverd, dus U wordt met uw gezin uitgewezen naar Zuid-Beveland waar U zich bij mijn collega in Goes moet melden. Het zal nog enkelen dagen duren voor U alle papieren hebt, zolang blijft U in Zierikzee, maar U moet zich hier elke dag melden. Dat was een hele opluchting. Ik ging in de straten in de buurt op verkenning uit en ontmoette daar andere kinderen die met hun ouders in Zierikzee moesten blijven. Ik stapte in een totaal andere wereld en zal wel wat wereldvreemd zijn overgekomen denk ik. Zierikzee was verder een spookstad, er was niets meer te bekennen van de levendigheid die er vroeger heerste. Het gras stond hoog in de straten, veel huizen hadden dichtgetimmerde ramen. Ik ging op de haven kijken, daar liepen Duitse marinemannen rond, het viel me op hoe jong sommige waren. Ook liepen er Duitse politiemannen rond, de zgn “Grüne Polizei”, daar had ik het niet zo op, het waren nogal bullebakken

Mijn Vader vroeg aan majoor Fuchs toestemming om nog wat spullen en in het bijzonder onze fietsen uit het huis in Oosterland te mogen ophalen. Fuchs vond dat o wonder goed, uiteraard onder begeleiding van twee Duitse soldaten, die konden dan gelijk op de fietsen terugkomen samen met mijn Vader. Zo ging het drietal lopend over de droge dijken richting eendenkooi bij Oosterland. Daar aangekomen ging mijn Vader wadend door het water eerst de kleine boot halen bij het huis. Zo heen-en weer varende werden drie fietsen, nog wat kleren en naaigerei ed opgehaald. Terug ging wat sneller omdat er hele stukken konden worden gefietst. Mijn Vader heeft die Duitse jongens flink afgeladen met spullen wat ze zonder morren deden. Alles is weer goed in Zierikzee aangekomen.

Zo brak de dag, of liever de nacht aan dat we met de kleine veerboot van Ko Berrevoets richting Zuid-Beveland zouden vertrekken. Er werd alleen

's nachts gevaren, omdat de geallieerden alle vaartuigen beschoten om zo het Duitse transport te hinderen. De motor van het bootje weigerde te starten, waarschijnlijk vanwege de slechte kwaliteit olie. Eindelijk lukte het dan, het werd in de verte al schemerig en de veerman was niet gerust. We moesten allemaal zwemvesten aan. Hij zei denk er om, als er een vliegtuig laag aan komt vliegen allemaal overboord springen. We hoorden vaag motorgeronk en vrij hoog passeerde een vliegtuig, dat gaat mis zei Berrevoets, straks draait hij om en komt in duikvlucht op ons af. Gelukkig vloog het vliegtuig, dat later een fotoverkenner bleek te zijn over. Vroeg in de ochtend kwamen we op Zuid-Beveland aan.

We moesten ons eerst op het stadhuis in Goes melden, daar zouden we een evacuatie-adres krijgen. Na een stevige fietstocht met onze zwaar bepakte fietsen, kwamen we in Goes aan.

We kregen een adres in Kruiningen, we zouden onderdak krijgen bij fruitkweker Chris Meijer in de achterweg.

Na weer een lange fietstocht kwamen we laat in de middag bij de fam. Meijer aan. Ze hadden één dochttertje. We kregen een kamer op de zolder toegewezen, dat zou tegelijk woon-en slaapkamer zijn. We mochten gebruik van de keuken maken en daar ook eten. Mevrouw Meijer was zeer nerveus, bij elke explosie of een vliegtuig dicht in de buurt stond zij met haar dochttertje Francien en een koffer op het erf. Meijer zelf deed zijn werk in de boomgaard en zei niet zoveel. Mijn Vader moest zich uiteraard weer melden op het gemeentehuis van Kruiningen, daar kregen we ook een bescheiden uitkering en voedselbonnen. Gelukkig hadden we onze "Stamkaarten" vanuit Oosterland meegenomen. Mijn Vader moest wél werk zoeken, hij bood Meijer aan in de boomgaard te helpen, maar deze voelde daar niets voor. Toen heeft Vader wat bouwkundig werk voor de Gemeente verricht. Ik moest naar school, dat was heel vreemd na zo'n lange tijd, ook kende ik er niemand. Het heeft niet lang geduurd, want al spoedig werd de school door de Duitse "Wehrmacht" gevorderd..

Ik maakte kennis met de buurjongens Co Blok en Rinus Oostdijk. Er was genoeg te doen in en rond het dorp. Het was geen gemakkelijke tijd, zeker niet voor mijn Moeder, per gratie gebruik mogen maken van een keuken werkt niet prettig.

Naast het bedrijf van Meijer lag de boerderij van Karelse, met een weiland en een boomgaard grenzend aan de boerderij. De sterappels werden rijp en wij mochten de "valappels" oprapen voor eigen gebruik. Als we hielpen met de pluk van de appels verdienden we wat. Het was in de lucht érg druk, geregeld beschietingen. De Duitse afweer had een soort raket met een parachute en een staaldraad tegen laagvliegende vliegtuigen. We probeerden zo'n gekleurde parachute te bemachtigen, maar dat lukte ons nooit.

"Dolle dinsdag" kwam. grote groepen Duitse soldaten waren uit Noord-Frankrijk en België voor de oprukkende geallieerden gevlucht en via Zeeuws-Vlaanderen, waar hevige gevechten naar Zuid-Beveland gekomen.

Op het erf en in de schuur van boer Karelse zaten honderden soldaten in schamele uniformen. Ze hadden fietsen, paarden en karren en een veldkeuken bij zich. Na enkele dagen waren ze weer vertrokken. De fam

Meijer was weggevlucht naar familie, zodat wij het huis voor onszelf hadden.

Omdat er regelmatig fietsen in beslag werden genomen, had mijn Vader onze fietsen in een schuur in de boomgaard van Meijer onder het stroo verstopt.

Op een avond kwam er een Duitse Soldaat, die er heel netjes uitzag vragen of wij misschien nog fietsen hadden en of hij even mocht kijken. Eerst wilde hij wat drinken, water was genoeg. Mijn Moeder vroeg of hij al had gegeten, nee dat had hij de hele dag nog niet. Er werden boterhammen met rijk beleg voor hem klaargemaakt. Wát heeft die jongen dáár van gegeten. Over fietsen werd niet meer gesproken. Hij bleef nog even praten en vroeg zich af wat er van hem zou worden, want het zou nu toch wel niet lang meer duren.

Buiten het dorp naast een boomgaard stond een stuk "Flak" 37 luchtdoelgeschut, bemand door één man van de "Luftwaffe", veel te vliegen viel er niet meer, dus moesten ze geschut bedienen.

In tegenstelling tot de meeste munitie hadden deze granaten nog koperen (messing) hulzen, die wij jongens graag wilden hebben als ze afgeschoten waren. Nee dat kan niet zei de schutter, want die moeten allemaal terug. Maar hij had wel dorst en honger, dus als wij nu wat appels en wat te drinken voor hem haalden, dan zou hij een paar hulzen niet missen. Hij was zo verstandig te schieten als de vliegtuigen al lang over waren. Ik heb later dikwijls gedacht, wat zou er van zo iemand zijn geworden, zou hij het overleefd hebben? De hulzen heb ik overigens nog steeds.!

Er kwam bericht dat ook het gebied rond Kruiningen onder water zou worden gezet. We moesten dus wéér vertrekken. De fietsen hebben we in de schuur bij Meijer gelaten. die gingen we wel een keer ophalen zei mijn Vader. We namen ieder een koffer met noodzakelijke spullen en lijfgoed mee. We trokken in een lange rij over de straatweg richting Hansweert en zouden proberen onderweg in een boerderij te overnachten. Plotseling dook er een Engels vliegtuig naar beneden en beschoot ons, want er liepen ook Duitse soldaten tussen. We zijn met onze koffers een droge sloot ingedoken en zagen de inslagen als stofwolkjes op de straat, er brak een complete paniek uit iedereen wilde zo snel mogelijk weg. We zijn met plm 20 mensen zo snel mogelijk een boerderij binnengegaan, en mochten daar overnachten. Met z'n allen in het stro was best comfortabel. tot er midden in de nacht hevig kanonvuur van vliegtuigen klonk en het rieten dak van de schuur in brand vloog. Met alle mannen en vrouwen heeft men met haken het brandende riet naar beneden gehaald en met water geblust. Je was dus met één wakker. De rest van de nacht hebben we in gedeelten van het huis doorgebracht. Slapen op een cocosmat op een betonvloer is niet prettig.

De volgende morgen vertrokken mijn ouders en ik naar het dorp Kruiningen. We konden daar uiteindelijk terecht in de pastorie bij dominee Mortier. Het dominees gezin bestond uit twee zonen thuis en één zoon die studeerde en in "holland" verbleef. We kregen een klein zijkamertje toegewezen waar we het moesten zien te rooien. Het was behelpen, want ook hier mocht mijn Moeder de keuken maar spaarzaam

gebruiken, zodat wij niet elke dag een warme maaltijd hadden. In het huis bleken ook twee onderduikers te verblijven, ze zaten op een klein bijna onzichtbaar zolderkamertje en op de vliering. De een, een meisje van een jaar of 20 stelde zich voor als “Willy Warmenhoven”, na de bevrijding bleek dat ze Joodse was en Edmée van Dam heette. De ander, een jongeman van rond de 20 was student. 's avonds kwamen ze wel eens voorzichtig te voorschijn en zaten we met z'n allen in de grote woonkamer. Naar school ging ik niet, die was niet beschikbaar. De ene, oudere zoon van de dominee ging in Goes naar de HBS, de andere was van mijn leeftijd. Bij de pastorie, die nu niet meer bestaat was een grote tuin met achterin, bijna ondergroeid, een garage, waar de auto van de dominee, zonder wielen op blokken stond. in afwachting op betere tijden. Mijn Vader en ik trokken op een dag in de richting van Hansweert om te proberen wat aardappelen te kopen. Het was onrustig in de lucht, Geallieerde vliegtuigen vielen steeds Duitse stellingen aan. We zagen van een afstand hoe geschut vanuit het al bevrijde Zeeuws-Vlaanderen zich had “ingeschoten” op de schoorsteen van de op het havenhoofd gebouwde “Gekro” (destructiebedrijf). De schoorsteen werd steeds korter. Bij het kanaal aangekomen zagen we “Typhoons” (Engelse jachtvliegtuigen), die met raketten bewapend aanvallen uitvoerden op gebouwen op het sluizencomplex. Je zag rookpluimen van onder de vleugels komen en de raketten inslaan. Zo stond even later een gebouw op de sluizen in brand.

We hoorden van mensen die naar de radio konden luisteren dat de geallieerden al in België en in Zeeuws-Vlaanderen waren.. Er waren veel vliegtuigen in de lucht die geregeld beschietingen op de wegen en de treinen uitvoerden. Ook de Vlaktebrug over het kanaal door Zuid-Beveland lag zwaar onder vuur. Er was haast geen verkeer meer mogelijk. Er trokken steeds Duitse troepen door het dorp en in de dijken rondom het dorp werden versterkingen gebouwd, evenals op de veerhaven bij het dorp. De soldaten leken steeds jonger te worden, ze marcheerden en zongen alsof ze de overwinning vierden. Vooral die jongens hadden veel branie, wij bleven maar een beetje uit de buurt, van die “Hitlerjugend” ventjes. Ook waren er oudere mannen in sjofele uniformen bij de Duitsers, ze hadden werkelijk alles opgeroepen. Één van de laatste Duitsers die ik zag was een jongen met een veel te grote pet op die op de bok zat van een kar met brood, getrokken door een paard. Hij was duidelijk niet op zijn gemak, want in de éne hand had hij de leidsels en in de andere hand zijn geweer.

Wij moesten de distributiebonnen aan de vrouw van de dominee afgeven, dan zorgde zij voor de inkoop. Hoewel er steeds grotere schaarste kwam, kregen wij toch wel érg weinig. Er stond in de pastorietauin een grote, rijk dragende walnotenboom, de grond lag bezaaid met noten. De dominee vroeg ons de noten te rapen, dan konden we ze samen met z'n allen “gezellig opeten”. Daar kwam niets van terecht, zodat m'n Moeder er zelf voor zorgde dat we voldoende noten konden eten, een welkome aanvulling op de karige rantsoenen.

Gelukkig was september een tamelijk warme maand, zodat we het zonder verwarming wel uithielden. Ook begin oktober ging het nog wel.

We hoorden steeds meer oorlogsgeluiden in de verte. Op een dag in oktober begonnen de geallieerden met zwaar geschut vanuit Zeeuws-Vlaanderen ,Zuid-Beveland te beschieten.Ze wilden zo de Duitse activiteiten uitschakelen. Het was een angstige tijd, dagenlang gierden de zware granaten over en sloegen in de dijken en weilanden achter het dorp in. Soms ook in het dorp. Er was altijd een korte vuurpauze.In het weiland achter de pastorie was een paard getroffen. Dat vlees was welkom in deze tijd. Met een mes ben ik door greppels lopend naar het getroffen paard gelopen, daar waren al meer mensen bezig stukken vlees af te snijden, Het lukte me om een flink stuk te bemachtigen en er mee thuis te komen. Mijn Moeder heeft het in hele dunne plakjes gesneden en tussen een paar van die harde bruin-zwarte boterhammen smaakte het best.

Veel slapen deden we niet, we hielden onze kleren aan om in geval van nood direct te kunnen vluchten.Mijn Vader had een tas met noodzakelijke papieren etc bij zich. Op een nacht was er een doffe klap. Ons kamertje had een groot raam met twee kleine raampjes aan de zijkant.Mijn Vader zat aan de éne kant in een stoel en mijn Moeder aan de andere kant.Ik lag op een soort bed op de grond.De dikke gordijnen hadden we gesloten ivm scherven. Vlak bij op enkele meters afstand stond het huis met de timmersmanswerkplaats van de fam.Baveco. De zoon, Rinus sliep boven.Er was een granaat in het benedenhuis geslagen,dit was helemaal verdwenen. De zolder waarop hij sliep hing nog aan de werkplaats.Hij sliep zó vast dat hij er niets van heeft gehoord.Ook zijn ouders waren ongedeerd. In ons kamertje kwamen kozijn en ramen in splinters naar binnen.Mijn ouders mankeerden niets, ze zaten er net naast. Zelf zat ik onder het puin en het glas.M'n handen zaten vol splinters en bloeden hevig.We waren erg geschrokken en m'n Moeder heeft m'n handen zo goed mogelijk schoongemaakt .De dominee die geschrokken kwam kijken had nog wat verband in huis ,zodat mijn handen verbonden konden worden.Het viel nogal mee, want na enkele dagen kon het verband er af.De gevolgen zijn nog steeds zichtbaar.Het merkwaardige is dat een explosie op korte afstand hoorbaar en vooral voelbaar is als en een doffe plof,heel anders dan op grotere afstand.

Op een stille nacht in oktober hield het schieten opeens op. Er viel een vreemde stilte over het dorp. We hoorden een steeds sterker wordend hoog gierend geluid,we hadden geen idee wat het kon zijn.Later bleken dit "Buffalow's"te zijn geweest, lichte tanks die konden varen.Ze hadden met grote aantallen een landing uitgevoerd. In oostelijke richting naar de kant van Noord-Brabant toe, hoorden we naderbij komend schieten.Jachtvliegtuigen kwamen laag over om de terugtrekkende Duitse troepen te beschieten.Omdat de Duitsers zich richting Kruiningen en het gehucht Oostdijk terugtrokken ,vonden daar hevige gevechten plaats.We konden nu duidelijk ook lichte wapens horen.

Op een avond werd het opeens vrij stil,nog wat schieten in de verte. Er gingen geruchten dat de geallieerden in de buurt waren.Het is een heel vreemde gewaarwording, een angstige stilte, van wát gebeurt er nú weer.

We zagen toen we voorzichtig naar buiten keken soldaten langs de huizen lopen en het waren géén Duitsers !

Enige tijd later kwam er een Nederlands sprekende Canadese sergeant bij de dominee binnen. Hij vertelde dat we bevrijd waren, maar binnen moesten blijven, want er konden nog Duitse schutters in de huizen zitten. We hoorden een vliegtuig laag overkomen en schieten. De Canadees zei dat is er één van ons, de Duitsers hebben geen vliegtuigen meer. Helaas wel, dat éne vliegtuig had een buiten Kruiningen staande militaire colonne beschoten, waarbij veel slachtoffers vielen. Maar de sfeer was zó uitgelaten dat iedereen de straat opging om naar de Canadezen en Engelsen te komen kijken. In het gemeentehuis was een tijdelijk hoofdkwartier gevestigd. In één ruimte lagen gewonden die daar door de dokters en verplegers werden behandeld. Het was 27 oktober 1944.

Het was een hectische tijd. NSB'ers (leden van de Nationaal Socialistische Beweging) werden uit hun huizen gehaald en door de B.S (Binnenlandse Strijdkrachten) opgebracht. Dit gebeurde niet allemaal even zachtzinnig. Meisjes en vrouwen die met Duitse militairen bevriend waren geweest werden op de muziektent in het dorp kaalgeknipt en het dorp uitgejaagd. Geen verheffend gezicht en niet iedereen was het hiermee eens. Maar de haat en afkeer tegen alles wat Duits was of met de Duitsers had samengewerkt was zó groot dat het vaak tot uitwassen kwam.

Er werden nog steeds Duitse krijgsgevangenen binnengebracht. De Engelsen reden met kleine "Bren carriers" door het dorp, kleine open rupsvoertuigen .

De volgende dag kwam er bij de dominee een grote zwarte auto voorrijden met daarin twee in padvindersoniformen geklede jonge mannen van in de 20. Ze keken heel ernstig en gingen de pastorie binnen. Enige tijd later vernamen wij het droeve nieuws, de oudste zoon van de fam. Mortier was omgekomen bij een explosie door een afgedwaalde V1. In het dorp werden gevangen genomen Duitse officieren bijééngebracht, sommigen heel stil, maar ook nog een aantal die nog veel praatjes hadden. Er is een Canadese militair omgekomen, neergeschoten door een Duitse officier die nog een verborgen wapen bij zich had, deze heeft het ook niet overleefd. Een bijna ongeluk gebeurde toen een "stengun" (Engels machine pistool) bij het wegzetten afging en de hele lading kogels afschoot, die gelukkig allemaal door het dak van een schuurtje gingen. Dit waren vrij slecht beveiligde wapens, dit geval stond niet op zichzelf, het kwam regelmatig voor.

Wij als jongens zaten natuurlijk zo veel mogelijk bij de Engelse en Schotse soldaten. Deze hadden zelf niet zóveel voorraden. We kregen af en toe wel eens een stuk chocolade. We trokken naar buiten het dorp waar grote hoeveelheden oorlogsmateriaal lagen. Als we wapens, patroonbanden ed bij de soldaten inleverden, kregen we er onderscheidingstekens voor. Met verbazing keken we hoe ze kookten. Een groot blik met gaten erin, gevuld met zand en benzine, dat aangestoken bleef een hele tijd branden.

De dijken rond Kruiningen waren nog steeds niet veilig. Uit mitrailleur stellingen werd nog hevig geschoten. We mochten een eindje met de

soldaten mee, als we maar ver genoeg van de strijd vandaan bleven. Het waren voornamelijk hele jonge Duitse soldaten die hardnekkig weerstand bleven bieden. De geallieerden waren er voorzichtig mee, want als ze zich overgaven hadden ze soms een handgranaat achter hun hoofd die ze op het laatste moment afwierpen. Uiteindelijk waren ook de dijken veilig en werd nergens meer geschoten. Ik wilde met een paar vriendjes naar het kanaal door Zuid-Beveland gaan kijken, maar mijn Moeder zei, dat is veel te gevaarlijk met dat drukke militaire verkeer, ik ga met jullie mee. Het was inderdaad vreselijk druk en we hebben bijna het hele eind door de wegberm moeten lopen.

In de buurt van het dorp werden groepen Duitse krijgsgevangenen verzameld, die onder begeleiding van motorrijders moesten marcheren. Oude mannen met stoppelbaarden in sjofele uniformen, waar zelfs wij als jongens geen haat meer tegen koesterden, maar eerder medelijden mee hadden. De geallieerden installeerden zware kanonnen buiten het dorp en begonnen daarmee Schouwen-Duiveland, dat nog bezet was, te beschieten. Ik keek begerig naar de mooi glimmende grote koperen hulzen die na het afvuren uit het kanon kwamen. Ik wilde er graag één hebben. Dat mocht zei één van de kanoniers. Hij zei; "next one", toen de huls uit het slot van het kanon vloog, rende ik er naar toe om hem op te vangen. De kanonier gaf een grote schreeuw, maar het was al te laat, de gloeiend hete huls zat aan m'n handen geplakt. Mopperend heeft hij me beetgepakt en m'n handen mét de huls in een slootje ondergedompeld. Wat later was het losgeweekt, m'n huid dus ook. De betreffende huls staat nog steeds bij ons in de gang.

Mijn Vader wilde graag naar de nabijgelegen veerhaven gaan kijken, want hij wist dat er in het havengebouw een Duitse post had gezeten. Misschien was daar nog interressant materiaal te vinden. We liepen met z'n drieën naar de veerhaven en vonden in het gebouw nog wat handboeken, een zakboekje van een marineman en nog wat ander bruikbaar spul. Verrekijkers ed waren al verdwenen.

Nu hadden we op de heenweg gezien dat Engelse militairen allerlei bussen en pakken op een hoop gooiden. Op de terugweg was er vlakbij een enorme explosie. We konden nog nét wegduiken achter een muurtje terwijl de grondkluiten ons om de oren vlogen. Het bleek dat de militairen allerlei springstof hadden verzameld en dat tot ontploffing hadden gebracht.

Ze waren minstens zo hard geschrokken en hadden geen mensen in de nabijheid verwacht. Ook hier was het weer zo dat een explosie dicht bij anders klinkt dan veraf. In het dorp was het heel goed te horen geweest en men had ons al afgeschreven.

Mijn Vader kreeg bezoek van een ambtenaar van Rijkswaterstaat die ons had weten te vinden. Hij vroeg of mijn Vader als waterbouwkundige, het herstel van de sluizen in Hansweert wilde organiseren. Het was erg belangrijk dat de beschadigde sluizen zo spoeding mogelijk gebruikt konden worden voor de komst van Engelse kustvaarders voor de bevoorrading van de troepen.

We zouden dan in een houten keet midden op het sluizencomplex kunnen gaan wonen.

We hadden weinig bezittingen, maar mijn ouders waren zeer dankbaar, er niets beter dan weer zelfstandig te kunnen wonen. Met ons schamele boeltje verhuisden we naar de houten woning. Het was een standaard directiekeet, maar voor ons ruim voldoende, je kon er wonen, koken en slapen.

Van sluispersoneel waar we kennis mee maakten kregen we borden, koppen, een paar pannen en eetgerei. Mijn Moeder richtte de keet zo goed mogelijk in. Mijn Vader had het druk met het herstel van de sluizen. Een aannemer, dhr Zwets uit Werkendam lag er met zijn woonark, hij had ook niet meer teruggekund. De fa. van der Straaten uit Hansweert had nog onbeschadigde machines, zoals bakschepen en een stoom-heistelling en kranen. Hiermee konde de beschadigde sluisdeuren worden vervangen. Het was een hele bedrijvigheid. Voor onze verlichting gebruikten we "drijvertjes" een platte kurk met een katoentje, drijven op een bakje met olie. De olie haalden we uit de olietanks van de vernielde electriciteitscentrale voor de sluizenbediening.

Er was één dag per week school, dus veel onderwijs was er die dagen niet. Ik vermaakte me best, ik raakte bevriend met Ed Polderman, de zoon van de eigenaar van de scheepswerf van Hansweert. Daar was een grote bedrijvigheid, geallieerde schepen zoals mijnenvegers werden er gerepareerd. Ook hadden de geallieerden er hun auto onderhouds- en reparatiewerkplaats gevestigd. Olieverversen deden ze met olie in kartonnen kokers, als ze leeg waren zat er nog heel wat olie in. Wij verzamelden dat in bussen en de buit was soms vele liters per dag. In één van de gebouwen van de werf zaten vreemde Canadese soldaten, ze spraken een eigen taal en deden schietoefeningen met hun zware revolvers waarvan ze kogels inzaagden. Later hoorden we dat ze uit het hoge noorden van Canada kwamen en vrijwillig dienst hadden genomen. Op de Westerschelde was het druk met de scheepvaart, er lagen steeds tientallen "Libertyschepen" (Door de Amerikaanse Keyzerwerf in één week tijd gebouwde vrachtschepen) te wachten op hun beurt om in de haven van Antwerpen te worden gelost. Af en toe ging er een schip verloren door Duitse één en tweemans duikboten. Om vliegtuigaanvallen tegen te gaan lagen er tientallen bakschepen voor anker met daarboven sperbalonnen, de zilverkleurige "blimbs"

Op een novembernacht was er een onweerslucht boven de Schelde, maar de verwachte bui bleef uit. De onweerswolk onlaadde zich over de staalkabels van de sperbalons. Je zag de kabels rood worden en doorbranden. De met waterstofgas gevulde balons vlogen onmiddellijk in brand, de wind was richting sluizen en door de dichte wolken zag je de brandende balonnen naderen, géén prettig gezicht als je in een houten keet woont. Gelukkig vielen de meeste nét voor het havenhoofd in zee. De volgende morgen was de halve bevolking van Hansweert gewapend met messen en scharen bezig de onbeschadigde stukken uit de balonresten te snijden. Wij zaten vlakbij, dus m'n Moeder heeft hele lappen bemachtigd, waarvan ze een regenmantel, tassen etc heeft gemaakt.

Een spectaculair gezicht was ook het mijnenvegen, als ze er hadden gevonden, werden de mijnen ter plaatse opgeblazen, dit veroorzaakte een

grote waterzuil. Dat er wel eens een mijn aan de aandacht ontsnapte ondervonden we op een avond toen een zware explosie ons keetje heen-en weer deed schudden. Het was gelukkig laag water, een grote zeemijn was de haven binnen gedreven en vlak voor ons tegen de havenmuur ontploft. Dit gaf zó'n grote waterzuil dat m'n Vader z'n leren jas kon aantrekken, naar buiten gaan en nog steeds viel het water naar beneden.

De explosie was op grotere afstand zó hevig dat in half Hansweert de ruiten werden vernield.

In het douanegebouw naast ons waren een aantal militairen gevestigd, een Nederlandse marinekapitein met z'n staf en verder een telegrafist en een Schotse kok. Ze kregen voorraden, w.o grote blikken met kleine gedroogde aardappelstaafjes. Die vielen niet in de smaak en dus gooiden ze de blikken in de haven waar ik ze weer uitviste. De kapitein vroeg aan m'n Moeder of zij geen aardappelen kon bemachtigen, nu, dat lukte mijn Moeder altijd. Daarna vroegen ze of ze ook voor hun wilden koken, Dat gebeurde, dus hadden we zelf ook steeds voldoende te eten.

De sluizen waren zóver hersteld dat de Engelse kustvaarders (Coasters) naar binnen konden. We stonden daar als jongens altijd vlakbij, en af en toe mochten we wel eens aan boord komen, waar we chocolade, ham etc. kregen. Vooral de kapitein en de bemanning van de "Kuwi" waren heel aardig.

Er was altijd wel wat te doen, één van de jongens had een kist Duitse steelhandgranaten gevonden. We bedachten dat je daar mee kon vissen in de haven. Het dekseltje er af, de handgranaat boven het water houden, dan aan de porceleinen knop trekken en loslaten. Even later veel geborrel waarna de dode vissen boven kwamen drijven. Een oudere jongen dacht dat het met de hele kist vlugger zou gaan, dat was ook zo, zei het dat een flinke waterzuil ontstond.

De Duitsers schoten nog steeds grote hoeveelheden V1's af op de Schelde en op Antwerpen. Ook V2's kwamen er neer. De V1 had een angstaanjagend geluid met een vuurzuil uit de raketmotor. Ze vlogen vrij traag en raakten nogal eens uit de koers. Ze veroorzaakten veel schade door hun zware, explosieve lading. We waren met drie jongens bij de zeedijk tussen Kruiningen en Hansweert, daar was een mijnenvrij pad afgebakend, vlakbij een aantal arbeidershuisjes onder aan de dijk. Die buurtschap heette de Koperen Trom. We hoorden een V1 aankomen waarvan het geluid stopte, we keken rond waar het ding bleef, hij kwam angstig dicht in onze buurt. We renden weg en doken een sloot in. De V1 sloeg in midden in de rij huisjes, waarin gelukkig niemand aanwezig was. De schrik zat er goed in bij ons.

We vertoefden veel bij de Canadeese soldaten, die hadden volop te eten, waarvan wij mochten meedelen. Echte boter uit blikken, wit brood met een dikke laag boter en marmelade of bacon.

We kregen ook veel mee voor thuis, zoals blikken bacon en cornedbeef, iets wat we helemaal; niet kenden.

Op een dag zou ik het kachelkje in ons keetje aanmaken, het was uitgegaan, maar nog warm. Het brandhout was niet helemaal droog en brandde slecht. Ik liep naar de burens en vroeg aan één van de soldaten of

ik wat petroleum kon krijgen, want daar kon je kachel mee aanmaken. Ik kwam met een halve fles terug en goot een deel hiervan in de warme kachel. Bij het aansteken volgde er een hevige explosie, ik werd in een hoek van de kamer geblazen en de ramen vlogen open. Gelukkig ontstond er geen brand, want alles was met één uitgeblazen.

De Schotse kok kwam met een emmer water aanrennen, pakte me beet en duwde mijn hoofd in de emmer, even later trok hij me er weer uit en riep "breeze", ik wist niet wat dat betekende maar wel dat ik naar adem hapte. Hij heeft dat zeker een kwartier volgehouden, inmiddels waren mijn geschrokken ouders binnen gekomen. Daarna heeft hij m'n gezicht voorzichtig drooggedept en ingesmeerd met boter. Met m'n Moeder ben ik daarna nog naar de dokter in Hansweert gegaan, maar die kon er verder ook niets aan doen dan nog wat zalf meegeven. De eerste dagen zaten m'n ogen dicht, gelukkig kon ik toen ze open konden goed zien. Het eten ging minder, zodat ik een hele tijd alleen maar pap door een rietje kon eten, cq drinken. Ik zag er gehavend uit, maar dat had ook voordelen. Omdat ik met de vriendjes veel bij de coasters en de soldaten kwam, werd ik als "oorlogsslachtoffer" opgevoerd, wat me veel extra chocolade ed opleverde, wat ik met de vrienden deelde. Wonder boven wonder kwam na verloop van tijd een gave, zij het-nog steeds-gevoelige huid te voorschijn. Door een spraakverwarring had ik geen petroleum, maar petrol., ofwel benzine meegekregen !

Op een wat mistige novemberavond hoorden we een piper (doedelzakspeler), hij liep voorop in een kleine stoet waarmee een omgekomen militair naar één van de schepen werd gebracht. Daar werd ook de "last post" gespeeld. Als ik nu dergelijke muziek hoor, geeft dat nog steeds een sterke, wat emotionele herinnering aan die avond.

In december werd het steeds kouder, gelukkig konden we met ons kacheltje de keet nog wel warm stoken. De nachten werden ook steeds kouder, want dan bleef de kachel niet op het hout branden. We hadden nog wat dekens gekregen zodat we ons wel warm konden houden. Het begon ook licht te vriezen.

In de avond van 16 december kwam één van de soldaten uit het huis naast ons vragen of we naar de Kapitein wilden komen, het was dringend zei hij. In de grote kamer waar ook de radio-installatie stond, hoorden we allerlei opgewonden berichten. De Kapitein beduide ons even te wachten, hij moest eerst wat berichten afluisteren.

Met een ernstig gezicht zei hij, er is slecht nieuws, de Duitsers schijnen aan een grote tegenaanval in België te zijn begonnen, het is allemaal nog verwarrend. Niemand weet nog precies of het een grote aanval is, maar het schijnt dat ze naar Antwerpen willen oprukken. Dat was echt een schrikbeeld, "de Duitsers komen terug" hoever zouden ze komen en wat zou er verder gebeuren ?

De kapitein had niet veel tijd voor ons, na een kop thee zijn we weer weggegaan. Er was de volgende dagen een grote bedrijvigheid. Er moesten extra troepen naar de bedreigde gebieden in België en later bleek ook

Luxemburg. Ook op de marineschepen, zoals landingsboten en mijnvegers was er extra bedrijvigheid.

De volgende dagen gonsde het van de geruchten, iedereen had angst dat we weer met de Duitsers te maken zouden krijgen en dat was geen prettige gedachte.

We hoorden nu regelmatig hoe het er voorstond. We hoorden dat de Duitsers flink in de richting van de Maas oprukten, maar dat de Amerikanen een tegenaanval hadden gedaan. De Kapitein vertelde dat het in België mistig was en dat er veel sneeuw lag.

De winter was bij ons ook ingevallen. Het drink- en waswater bevroor ook overdag, dat gaf weer extra zorg.

Kerstmis kwam, niet de onbezorgde kerstmis zo ieder zich had voorgesteld, maar in een wat gedrukte stemming. Er werd in het buurhuis toch kerst gevierd, we werden uitgenodigd mee te komen eten, mijn Moeder had tenslotte een hele middag staan bakken en braden. We sloten het maal af met "Plumpudding", iets wat we niet kenden, maar erg lekker was, je kreeg het er in ieder geval lekker warm van.

Het was al vroeg een strenge winter met veel sneeuw. Vanaf de kanaaldijken kon je met de slee mooi naar beneden rijden, aan de landkant dan. Ik had geen slee, maar mijn Vader knutselde uit materiaal van de vernielde sluis centrale iets in elkaar wat op een slede leek en ik ook mee van de dijken af kon glijden.

We werden ook weer voor oudjaar uitgenodigd, er was volop te eten en te drinken, met veel bijzondere dingen die we al in geen jaren hadden gezien. De bemanningen van de schepen vierden ook uitbundig oud- en nieuw.

De volgende morgen, 1 januari 1945, een stralend heldere vriesochtend, werden we opgeschrikt door een groot aantal zeer laag over vliegende vliegtuigen. Het bleken allerlei soorten Duitse vliegtuigen te zijn. De schutters van het boordgeschut van de schepen, nog in de roes van de jaarwisseling, sprongen achter hun geschut en vuurden uit alle macht op de vliegtuigen, waarvan de meeste al waren gepasseerd. Het was een hels kabaal.

Later bleek dat de Duitsers bij verrassing een aanval hadden gedaan op alle geallieerde vliegvelden, waarbij veel op de grond staande toestellen verloren waren gegaan. Ook de Duitse Luftwaffe leed grote verliezen, die ze in tegenstelling tot de geallieerden niet meer konden aanvullen. Deze actie heette Operatie "Bodenplatte".

Tegelijkertijd voerden de Duitsers de aanvallen met raketwapens als de V1 en de V2 op de Schelde en Antwerpen op.

De strijd in België en Luxemburg, later bekend als het "Ardennenoffensief" duurde tot 25 januari. Pas toen konden we weer gerust zijn dat ze niet meer terugkwamen.

De strenge winter hield lang aan, het was behelpen om alles ontdooit te houden. Zelfs op de Westerschelde was er ijsvorming.

Langzaam begon de winter te wijken en kregen we het wat makkelijker. Op een mooie avond in april stonden we naast het keetje met de kapitein te praten. Hij zei, kijk eens in de richting van den Haag, daar schieten ze V2 raketten af naar Londen. Even later zagen we een witte rookpluim steil naar boven gaan, op grote hoogte boog het apparaat af en ging in het duikvlucht op Londen af. Die dingen hebben veel ellende veroorzaakt omdat ze zó snel gingen dat niemand ze zag aankomen. Ook werden er V 2's op Antwerpen afgeschoten.

Op 5 mei 1945 hoorden we een gejuich bij de burens, ze kwamen opgewonden naar buiten., de Kapitein zei; ik heb net over de radio gehoord dat Duitsland heeft gecapituleerd, jullie zijn vrij ! Dat was een vreemde gewaarwording, écht vrij, dus Schouwen-Duiveland, dat al die tijd nog bezet was geweest was nu óók vrij. We konden naar huis! Ik weet nog precies dat ik toen dacht; gelukkig, géén V1 's meer !

Mijn Vader wilde zo snel mogelijk naar huis, maar zó eenvoudig was dat niet. Het duurde nog dágen voor de laatste Duitsers Schouwen-Duiveland hadden verlaten, en bovendien stond alles nog onder water.

De kapitein wist een adres van een militaire instantie die zoiets sneller kon regelen dat het burgergezag dat nog lang niet functioneerde. Het zou nog zeker 2 weken duren voordat m'n Vader naar Schouwen mocht. Later kon het geregeld worden dat wij ook gelijk mee zouden gaan.

Mijn Vader dacht al aan de eendenkooi en kocht een jonge keeshond die zouden we meenemen als kooihond. Ook kregen we een klein poesje dat mee mocht.

De voorlaatste dag in ons keetje kwam de jongste broer van mijn Moeder, oom Gerard de Wilde onverwacht binnen. Hij was met z'n bejaarde ouders en z'n broers geëvacueerd in de omgeving van Sleewijk. Mijn Moeder was uiteraard zéér benieuwd of haar ouders nog in leven waren. Ze hadden alles wonderwel doorstaan. Oom Gerard was op een oude fiets gekomen, hier en daar overnachtend. Hij had bij de gemeente geïnformeerd en onze verblijfsplaats te horen gekregen. Hij heeft bij ons overnacht en is de volgende morgen weer naar Sleewijk teruggefietst.

Wij hebben ons boeltje ,verdeeld over drie fietsen opgeladen, afscheid genomen van onze burens en vertrokken. We hebben de keeshond en de poes opgehaald en zijn in de richting van het Katse veer vertrokken. Daar wachten we op een bootje dat naar Zierikzee zou varen. Na enige tijd kwam dit en we kwamen goed aan. Het was al tegen de avond. We kwamen te weten waar onze vroegere burens verbleven, ze bleken in een huis aan de rand van Zierikzee te zitten. We hebben er gegeten, dat smaakte best na een lange dag.

We konden er ook blijven slapen. De volgende morgen ging mijn Vader naar het militair gezag met zijn papieren waarmee hij de "geïndeerde gebieden mocht betreden". Hij stapte op de fiets richting eendenkooi. Hij zou er wellicht overnachten en de volgende dag terugkeren.

De volgende dag ,laat in de middag kwam Vader terug in een niet al te optimistische stemming. Het huis was beschadigd, de ramen voor een groot deel kapot en er waren veel pannen van het dak waardoor het flink

had doorgeregend op de zolder. Verder was het vrijwel leeggeroofd. Hij had bij gebrek aan dekens onder de Nederlandse vlag geslapen, die hadden ze niet meegenomen.

Een paar dagen later vertrokken we met z'n drieën naar de eendenkooi in Oosterland. Van de buurvrouw hadden we nog wat huishoudelijk spul meegekregen en een paar praktische zaken zoals handdoeken.

Na een lange, moeizame tocht over de zeedijken kwamen we in de buurt van ons huis. Het laatste stuk moesten we waden, want er stond nog steeds water op de wegen.

Vooraf mijn Moeder schrok héél erg. De toestand van het huis was nog erger dan mijn Vader had beschreven. Tot mijn geruststelling waren mijn leesboeken en een deel van mijn speelgoed nog in een kast aanwezig. Mijn Vader slaagde er in de dakpannen, waarvan de meeste in het water waren gevallen weer op het dak te leggen. Met alles wat voorhanden was, werden de ramen dichtgemaakt. Gelukkig was in een aan het huis gebouwde schuur nog vrijwel alle gereedschap en materiaal aanwezig. Men was er blijkbaar niet in geslaagd de zware deur open te maken.

In het cylinderbureau van Vader stond een bijl in het blad, ze hadden het gewoon opengehakt.

De kleine DKW motorfiets, althans het frame met motor maar zonder wielen was ook verdwenen. De wielen hadden we zó goed verstopt dat die niet werden gevonden.

Later bleek dat een V1 op een paar honderd meter was ingeslagen, vandaar de schade. Met de burens van Klinken hadden we ook weer direct contact, die hebben ons erg geholpen. In het dorp Nieuwerkerk bij ons in de buurt bleek een winkel open te zijn waar we wat elementaire zaken konden kopen.

Er kwam ook noodglas, een soort heldere kunststof waarmee we de kapotte ruiten konden vervangen.

Bij het nabijgelegen gehucht Viane, waar door beschietingen maar weinig huizen meer heel waren, waren veel bunkers in de dijken gebouwd. De Duitsers hadden ze comfortabel ingericht met lagen kleden en tapijten over elkaar, gestolen uit leegstaande huizen. Ook het meubilair kwam daar zo te zien vandaan.

In de "boezem" van het motorgemaal "Viane" lagen wat bootjes, we gingen daar eens kijken en tot onze verbazing lag daar onze grote roeiboot met daarop gebouwd het DKW motorfietsje!. De Duitse onderhoudsman had daar heel handig een overbrenging met een schroef aangefabriceert. Een blik met water met een gaatje er in koelde de cylinder. Er bleek nog voldoende benzine in de tank te zitten. Na diverse startpogingen en gesputter draaide het motortje. We hebben het water uit de boot gehoosd en zijn door de kreek (de Geule of Mairevliet), die van Viane naar Oosterland achter de eendenkooi langs loopt naar huis gevaren.

Erg goed heeft de DKW niet meer gelopen, na een jaar gaf hij het op.

Het kooibos was dood, begin juni was er geen groen te bekennen. Vooraf mijn Moeder kreeg het hier veel last van. Het prachtige groene kooibos,

was niet meer, er resten nog dode bomen, met in de rand een grote aalscholverkolonie.

Toen we voor de eerste keer op ons dorp Oosterland kwamen, waren we verbijsterd, behalve dat alle bomen en bossen dood waren, lag het dorp voor het grootste deel in puin. De kerktoren stond er nog half, hele straten lagen vol puin. Het prachtige Heerenhof van de baron was verwoest, er was weinig meer over.

Steeds meer mensen kwamen terug van hun evacuatieadressen. Er was onzekerheid over de mensen die in Duitsland te werk waren gesteld, er was soms al lange tijd geen bericht meer ontvangen.

Het dode kooibos werd gerooid, een plan voor herplanting werd gemaakt. Met de herinrichting werd al begonnen. Vrachtwagens van het VHK (Vrouwelijk Hulp Korps) brachten materialen.

Er werd gekeken waar ik naar school zou kunnen. In Oosterland waren nog een paar klaslokalen redelijk bruikbaar. Ik ben daar nog een paar weken naar school gegaan. Om een reden die me niet meer geheel duidelijk is, ben ik daar weer mee gestopt en ben ik in Renesse naar school gegaan. Ik kon in de kost bij mijn oom en tante.

Elke weekend ging ik naar huis, eerst met de bus naar Zierikzee, dan per fiets naar Oosterland.

Wat was die overgang van een groen dorp naar een volkomen dode en grauwe omgeving groot.

Mijn Vader had het druk met de kooi en het opnemen van de oorlogsschade aan de bezittingen van de Ambachtsheer.

Mijn Moeder handelde weer een beetje om zo wat extra spullen te bemachtigen, er werd vooral veel geruild. Het begrip “vooorlogse kwaliteit” was belangrijk.

Opeens kregen we een pakketje van de “Emergency Aid of Pennsylvania” uit Ardmore. Er zaten vitamines, rijst, gecondenseerde melk en andere nuttige zaken in. We kwamen er later achter dat een nicht van mijn Vader, die al op jonge leeftijd naar Amerika was vertrokken daar de hand in had. Af en toe verscheen er ook een grote doos met kleren.

Ook het Rode Kruis verstreekte onder de naam HARK (Hulp Actie Rode Kruis) kleren en voor de kinderen ook speelgoed. We zijn ook in het dorp wezen kijken, er zat niet veel bruikbaars meer bij. De naam HARK kreeg, heel oneerbiedig, al gauw de bijnaam “Hulp Aan Rijke Kennissen”

Onder de jongere mensen die deze tijd niet hebben meegemaakt heerst nogal eens het misverstand dat toen de oorlog éénmaal voorbij was, alles weer goed was en alles royaal te koop.

Het was een arme, grauwe tijd, waarin nog veel goederen “op de bon” waren, schoenen zelfs heel lang. Wát er te koop was, was vaak van een slechte kwaliteit.

Ook de gezondheidstoestand van veel mensen was slecht. Er heerste veel TBC (Tuberculose). , waartegen nog geen goed geneesmiddel beschikbaar was. Met schone lucht, rust en goede voeding probeerde men de patiënt

te genezen. Veel uit Duitsland teruggekeerde dwangarbeiders waren met TBC besmet.

Er begon ook weer een bescheiden editie van de Zierikzeese Newsbode te verschijnen, toen “Vrije Stemmen” geheten.

Hiermee besluit ik mijn verhaal, omdat het vervolg duidelijk de na-oorlogse periode betreft.

Heb ik trauma's overgehouden?, nee, dat denk ik niet. Wél kunnen bepaalde geluiden nog een associatie met oorlogsgebeurtenissen oproepen die dieper gaan dan bij iemand die dit alles niet heeft meegemaakt, b.v zware vuurwerkexplosie's en laagvliegende propellorvliegtuigen geven nog een rectie van “wegduiken” .

Zoals “Warchild” zegt, “Je kunt een kind wel uit de oorlog halen, maar de oorlog nóóit meer uit een kind,” hoe oud dit kind ook word. Wát me is afgenomen is mijn,” onbezorgd kind zijn” ,dát neem ik de “Edelgermanen” kwalijk.

Zierikzee, 1 juni 2008.
T.W.Rosmolen.